

Boeken

En essay voor de maand van de filosofie hoort aan te zetten tot denken. Dat lukt Rutger Bregman en Jesse Frederik met hun boek *Waarom vuilnismannen meer verdienen dan bankiers*. Helaas zaait het boek ook verwarring met een inconsistent betoog en misinterpretatie van de geschiedenis van het economisch denken.

Het essay behandelt de vraag: welke rijkdom is verdiend? Bregman en Frederik verwerpen de gangbare visie op herverdeling als een politieke correctie op de inkomensverdeling die via de markt tot stand komt. Dit startpunt is volgens de auteurs onjuist, want de markt is zelf een moreel concept.

De moraliteit van de markt is het eerste twistpunt van de auteurs met de moderne economie. Economen bekijken de rechtvaardigheid van het loon door de bril van de marginale productiviteitstheorie. De beterbetaalde top-executives hebben een hogere toegevoegde waarde. Kritiek op de topinkomens is dan een kwestie van naijver. Bregman en Frederik betogen echter dat de top van het loongebouw helemaal niet productiever is dan de basis. Bankiers en andere vertegenwoordigers van het grootkapitaal zijn vooral bedreven in het *verplaatsen* van waarde. De auteurs vergelijken het financiële bedrijfsmodel met piraterij. “Al die maatpakken, villa’s en luxe jachten moeten immers ergens van betaald worden.”

Tegenover dit roversgilde staan de zorgverleners, brandweermensen en anderen die echte rijkdom creëren. Rijkdom in maatschappelijke zin, omdat ze de wereld een stukje beter maken. Maar ook in economische zin. Bregman en Frederik gebruiken de anekdote van de staking van New Yorkse vuilnismannen in 1968. Het leven in de *Big Apple* kwam volledig tot stilstand met grote economische schade tot gevolg. Lees: de opportuniteitskosten van de vuilnisdienst zijn enorm en daarmee dus ook de toegevoegde waarde. Een zes maanden durende staking van bankiers in Ierland in 1970 had geen enkele economische impact. Vuilnismannen verdienen dus meer dan bankiers.

Op basis van dergelijke casuïstiek wordt de economische theorie bij het grofvuil gezet. Economen stellen waarde gelijk aan prijs, zo luidt de klacht. Daarmee wordt geld de ultieme toetssteen van goed of fout. De “heilige maatstaf van de vooruitgang” is groei van het bbp. Meer geld is altijd beter dan minder. Volgens Bregman en Frederik zou Adam Smith als vader van de moderne economie denken dat we gek zijn geworden. Hij bedreef de economie als een vorm van moraalfilosofie en vond het “de normaalste zaak van de wereld om het ene na het andere waardeoordeel te vellen.”

Titel **Waarom vuilnismannen meer verdienen dan bankiers**

Auteurs **Bregman, R.C. en J. Frederik**

Uitgever **Lemniscaat**

BERT TIEBEN

Onderzoeker bij SEO Economisch Onderzoek en docent aan het Amsterdam University College

Bregman en Frederik doen Adam Smith en de moderne economie een groot onrecht aan. Zijn faam als grondlegger van de economie berust deels op zijn scherpe onderscheid tussen waarde en prijs in zijn analyse van de water-diamant paradox. Maar zijn onderscheid tussen productieve en onproductieve arbeid dan? Volgens Bregman en Frederik een moreel onderscheid. Adam Smith gebruikte het begrip productieve arbeid echter juist om aan te geven waar het potentieel voor economische groei zit. Het is een economisch begrip met een pragmatische betekenis die volledig tegengesteld is aan de morele interpretatie die Bregman en Frederik eraan geven. Deze morele interpretatie is bovendien gebaseerd op een foutieve prijstheorie – de arbeidswaardeleer – een bananenschil waarover Karl Marx

later uit zou glijden, juist omdat hij het verschil tussen waarde en prijs niet kon verklaren. Lang leve het marginalisme, want daarmee was het onderscheid tussen waarde en prijs voor eens en altijd duidelijk. De beschuldiging dat de economie waarde en prijs op een hoop gooit, berust op onbegrip van de geschiedenis van het economisch denken.

Er zitten meer historische missers in het boek. Zo verwijten de auteurs Mark Rutte een “leeg liberalisme” te bedrijven waarin zijn liberale voorgangers zoals Willem Treub (1858-1931) zich niet zouden herkennen. Treub bracht in Amsterdam de private nutsbedrijven onder de hoede van de gemeente en introduceerde later het erfrecht. Hij geldt ook als de eerste hoogleraar economie met wortels in de Duitse historische school en zijn kathedersocialisme. De vergelijking Rutte-Treub lijkt verdacht veel op het gebruik van een stroman als retorische truc.

Uiteindelijk is volgens Bregman en Frederik elk inkomen onverdiend. Het is onmogelijk de productiviteit zodanig te isoleren dat een individuele inspanning gekoppeld kan worden aan verdienen. De sociale structuur blijkt bovendien genetisch zo sterk geworteld dat een dubbeltje nog steeds geen kwartje wordt, al het sociaal beleid ten spijt. Uiteindelijk gaan de financiële piraten, die kennelijk erfelijk belast zijn, met de buit aan de haal. Het recht op eigendom kent in dit sombere wereldbeeld geen enkel fundament.

Waarom dan toch een pleidooi voor politieke actie, voor een revolutie zelfs? Omdat het moet. “Als we de controle willen herwinnen over het kapitalisme, dan moeten we alles inzetten op de democratie.” Uiteindelijk moet de vuilnismen zelf de barricaden op. Dit essay over ongelijkheid laat zich nog het best samenvatten als anti-kapitalistische retoriek.